

Portrett

Stein Olav Henriksen tar Munch inn i fremtiden

Nyhet

Villkoren for vägtransporter splittrar Europa i öst och väst

Leder

Samarbeid gir bedre resultater

Nyhet

Kvinne på topp i Norden

07. September 2018

Tema: Felles kamp mot svart økonomi

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 6/2018

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet Høgskolen i
Oslo og Akershus Postboks 4 St. Olavs
plass 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet HIOA,
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Samarbeid gir bedre resultater 3

Arbetslivskriminaliteten må møte med skärpt
samarbeid 4

Finland: facket och byggindustrin i gemensam
front mot grå ekonomi 7

Arbejdsmigration til Danmark skaber frygt for øget
social dumping 9

Oslomodellen leder till översiktighet i
byggbranschen 11

Stein Olav Henriksen tar Munch inn i fremtiden 14

Kvinne på topp i Norden 18

Villkoren för vägtransporter splittrar Europa i öst
och väst 19

OECD: Island tjänar mer på turismen än fisket ... 21

Samarbeid gir bedre resultater

Internasjonalisering stiller krav til samarbeid over nasjonale og tradisjonelle grenser. Nye metoder og tenkemåter trenger bidrag fra mange hold. Det gjelder i kunstens verden som det gjelder i kampen mot kriminelle. Men hvordan skape gode resultater?

LEDER

06.09.2018

AV BERIT KVAM

Når trucken triller over grensa, anskueliggjør det behovet for like vilkår på begge sider. Sånn er det ikke. Det er blitt en het potet etter at EU endret utsendingsdirektivet. Direktivet regulerer lønns- og arbeidsvilkår som skal gjelde når arbeidstakere midlertidig sendes ut på arbeidsoppdrag til et annet medlemsland i EU/EØS. Et formål er å hindre «sosial dumping». Transportbransjen som står for fem prosent av EUs sysselsetting, er unntatt, og avventer egne felles regler for å lette samarbeidet over grensene.

Det råder fortsatt et språklig virvar når det gjelder å sikre lik lønn for likt arbeid og gode arbeidsvilkår. Enten en kaller det ordning och reda, social dumping, svart eller grå økonomi er et grenseoverskridende samarbeid nødvendig for å komme kriminalitet i arbeidslivet til livs. Utbredelsen av kriminelle nettverk over grenser viser tydelig at det gjelder å være i forkant for å hindre slik aktivitet. Sammen med baltiske land gjør Norden felles sak og agerer bredere enn noen gang mot kriminalitet i arbeidslivet.

Under det svenske formannskapet i Nordisk ministerråd har Sverige mobilisert til samarbeid både innad i Norden, mellom bransjer og etater, og mellom Norden og naboland. En offensiv alle de nordiske arbeidsministrene ble enige om da de møttes i Stockholm i april, der de blant annet vedtok en felles resolusjon og en intensjon om å få arbeidet høyere på EUs agenda.

Behovet for økt samarbeid ble fulgt opp på "Nordiskt-baltiskt expertseminarium om ordning och reda på arbetsmarknaden" i august, der også Arbeidsliv i Norden var tilstede. Herfra kommer det klare budskapet at når de kriminelle organiserer seg slik kontrollmyndigheter og partene i arbeidslivet har erfart det, må samarbeidet over landegrensene skjerpes. Erfaringene viser også at tiltak som innføres i ett land ofte fungerer i et annet land. Det er derfor mye å lære av hverandres metodikk og tiltak, slik EU-prosjektet om Undeclared Work viser.

I Finland har kampen mot usunn konkurranse for første gang medført et særskilt samarbeid innad i byggebransjen der arbeidsgivere og arbeidstakere har samarbeidet for å knipe svindlere. Samtidig har det funnet sted et øket samarbeid på myndighetsplan mellom Finland og Estland.

Dansk fagbevegelse frykter økt sosial dumping ved øket arbeidsmigrasjon og krever mer kontroll, samtidig er det tvil om hvorvidt det er en sammenheng mellom de to.

I Norge har Oslomodellen slått an som et forsøk på å hindre kriminell atferd etter at gravejournalistikk utløste alarm om tilstandene i blant annet byggebransjen. Oslo kommune er landets største utbygger etter staten. Nå stiller standardkontrakten i anbudsfasen krav til leverandørene om blant annet faste ansatte, fagarbeidere og lærlingordninger, om kun ett ledd med underleverandører og forbud mot kontant betaling.

Oslomodellen ble presentert i fjor, foran det nye Munch-museet innerst i Oslofjorden. Direktør Stein Olav Henrichsen er i tett dialog med utbygger Oslo kommune og arkitekten om hvordan det arkitektoniske verket skal bli til et attraktivt kunstmuseum. Han er «grunnleggende opptatt av kunstens betydning for samfunnsutviklingen». Nå jobbes det intenst innad og på tvers av landegrenser for at museet skal doble publikumstilstrømningen. Han unndrar seg heller ikke fra å nevne hvilket enormt potensiale det er i profileringen av Munch.

Norge har fortsatt en god vei å gå når det gjelder besøkende fra utlandet i hvert fall sammenlignet med Island, der turismen er blitt landets største næring og viktigste inntektskilde. Nå trengs det, ifølge ekspertene, et krafttak i samarbeidet om samfunnsplanleggingen for at turiststrømmen skal utvikle seg til det beste for Island og gjestene.

Arbetslivskriminaliteten måste mötas med skärpt samarbete

När brottsligheten organiserar sig behöver också kontrollmyndigheter och arbetsmarknadens parter skärpa sitt samarbete över ländernas gränser. Det var ett av budskapen på ett nordiskt expertseminarium med deltagare från Baltikum och de nordiska länderna nyligen träffades i Stockholm.

TEMA

06.09.2018

TEXT: GUNHILD WALLIN

- I Finland är politiskt stöd, liksom samarbete och utbyte av information mellan myndigheter, det viktigaste verktyget för att bekämpa konkurrens på olika villkor och grå ekonomi, sa Päivi Kantanen, rådgivare på Arbets- och näringsministeriet i Finland.

Hon var moderator för konferensen "Nordiskt- baltiskt expertseminarium om ordning och reda på arbetsmarknaden", som hölls den 24 augusti i Stockholm. På konferensen samlades drygt 60 experter från nordiska och baltiska arbetsmiljö- och skattemyndigheter, men också representanter för arbetsmarknadens parter. Närvarande var också repre-

sentanter för olika departement som i sina ansvarsområden möter de problem som den organiserade brottsligheten innebär för arbetsmarknaden. Mötet var en uppföljning av det nordiska arbetsministermöte som hölls i Stockholm i april. Där enades ministrarna om en resolution för att bekämpa organiserad brottslighet inom arbetslivet.

- Vi har otroligt mycket att lära av varandra vad gäller ordning och reda i arbetslivet, sa statssekreterare Irene Wenemo från svenska Arbetsmarknadsdepartementet.

Erfarenheter som går att överföra

Hon berättade att det under den svenska mandatperioden varit många utbyten mellan de nordiska länderna för att komma till rätta med den brottslighet som finns inom arbetslivet och som är ett hot både mot konkurrens på lika villkor och bra arbetsvillkor. Och i det här sammanhanget har Sverige mycket att lära från de andra länderna i Norden och Baltikum, konstaterade Irene Wennemo.

- Fungerar olika åtgärder för att komma till rätta med arbetsmarknadskriminalitet i till exempel Danmark eller Norge, så kommer de förmodligen att fungera också i Sverige.

Att komma till rätta med kriminalitet i arbetslivet är ett villkor för att medborgarna ska ta till sig de förändringar som sker på arbetsmarknaden, enligt Irene Wennemo.

- För att få acceptans för den rörlighet och den snabba teknikutveckling som kännetecknar den nordiska arbetsmarknaden är det avgörande att arbetsvillkoren inte försämras.

Att det behövs samarbete för att möta den allt mer välorganiserade ekonomiska brottsligheten råder ingen tvekan. Samarbete behövs på alla nivåer för att motverka grovt utnyttjande av arbetskraft, osund konkurrens, svart ekonomi och kriminella nätverk. Och som flera av talarna på konferensen påpekade – arbetsmarknaderna rör sig snabbt över gränserna. Det öppnar för den organiserade brottsligheten, som i sin tur är snabba på att finna kryphål i bestämmelser och att finna nya vägar för att göra svarta pengar.

Arbetslivskriminalitet är ihärdig och breder ut sig

Päivi Kantanen från Arbets- och näringsministeriet i Finland summerade de nya utmaningar den nordiska och baltiska arbetsmarknaden ställs inför. Arbetslivets förändringar går fort. Ökande rörlighet för arbetstagare, gränsöverskridande tjänster och migration innebär att fler arbetstagare kommer till den nordiska och baltiska arbetsmarknaden antingen kortvarigt eller för längre perioder. Till det kommer också globalisering, digitalisering, plattformsekonomi och olika atypiska arbeten, vilket påverkar både arbetsmarknad och arbetstagares rättigheter.

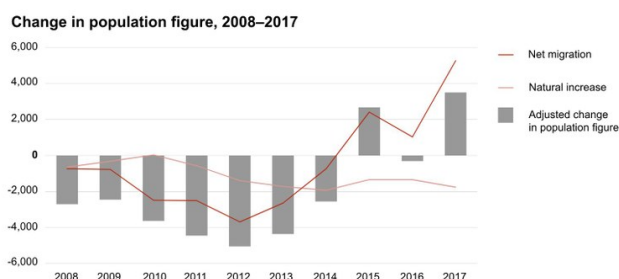

Liis Naber, Raivis Busmanis, Anne-Marie Knudsen och Päivi Kantanen.

– Ojuste konkurrens, social dumpning, brott mot arbetsrätten och kollektivavtalen är inte nya fenomen. Men de blir allt mer ihärdiga och de vidgar sig. För att kämpa emot detta behöver vi samarbete, gemensamma aktioner och informationssutbyte mellan myndigheter och arbetsmarknadens parter, sa Päivi Kantanen.

Rörligheten byter riktning

Liis Naaber från den estniska arbetsmiljömyndigheten inledde på temat ”Den gemensamma nordeuropeiska arbetsmarknaden”. Hon gav exempel på hur snabbt arbetsmarknaden förändras. Den estniska ekonomin växer snabbt och behöver arbetskraft. Det innebär att rörligheten bytt riktning. 2011 arbetade till exempel 12 000 ester i Finland. 2017 hade de estniska arbetstagarna i Finland sjunkit till 4000.

Det röda strecket visar migrationen till och från Estland. Sedan 2015 har fler flyttat in än ut. Källa Statistics Estonia.

- Vi brukade sända ut arbetskraft, men nu tar vi istället emot. Det betyder att vår lagstiftning behöver uppdateras. Vi arbetar också för att få ihop våra olika myndigheter, sa hon.

Samtidigt är all fler arbetare utstationerade i Estland. De ska då registreras av företagen hos polisen och betala skatt. Att detta sker är ett prioriterat område, berättar Liis Naaber.

- Många kommer från Polen, men därifrån kommer också en del ukrainare. Här finns det ett grått område, enligt Liis Naaber.

Hon berättar att den estniska arbetsmiljömyndigheten möter utvecklingen genom en rad olika åtgärder. Informationskampanjer om vad som gäller på den estniska arbetsmarknaden är ett sätt. Andra åtgärder handlar om samarbeten med polisen och olika myndigheter i Estland, men också att skapa samarbetsavtal med de nordiska länderna. Bland annat slöts det ett samarbetsavtal med Norge 2018. Det finns också ett nytt kontrakt som rör det baltiska samarbetet, som bland annat innebär studiebesök hos de andra ländernas tillsynsmyndigheter.

– Delning av kunskap och information är mycket mer effektivt om man känner varandra, sa Liis Naaber.

Nödvändigt samarbete

Att samarbeta mellan myndigheter var ett återkommande tema under expertmötet. Eftersom arbetslivskriminaliteten är gränsöverskridande behöver också samarbetet över länderna fungera och det behöver vidgas. I Danmark samarbetar polis, skatt- och arbetsmiljömyndigheter för att motverka social dumpning och oordnade förhållanden i arbetslivet, berättade danska Anne-Marie Knudsen från Arbejdstilsynet i Danmark.

- Vi ser social dumpning och oordnade förhållande, där utländska löner och villkor är sämre än de danska. Det ger dåliga och orättvisa konkurrensvillkor.

- Samarbetet måste vidgas mer än till arbetsmiljömyndigheterna om vi ska komma till rätta med svart och grå arbetskraft. Det är också viktigt att myndigheterna på lokal nivå hittar samarbeten, sa Raivis Busmanis på den lettiska arbetsmiljömyndigheten.

En av programpunkterna handlade om erfarenheter om gemensam tillsyn mellan länder. Ett EU-finansierat projekt är UDW, Undeclared work. Det innebär bland annat att de fem nordiska ländernas arbetsmiljömyndigheter har besökt varandra och deltagit i varandras inspektioner. Syftet var att visa varandra det vardagliga sätt att arbeta. Flera som var närvarade på konferensen berättade om hur lärorikt det var att följa varandras arbete. En lärdom är att inspektörernas arbete skiljer sig åt i de nordiska länderna. I Finland arbetar inspektörerna framför allt med arbetsrätt, inklusive lön, medan kontroll av löner tas om hand av facken i Sverige och Danmark.

- I Finland är vi mer av poliser och gör våra inspektioner tillsammans med poliser. På Island gör man inte alls så, utan där talar man med arbetsgivaren på ett mycket vänligare sätt. Det borde vi kanske också lära oss, sa Riku Rajamäki från Arbetsmiljömyndigheten i Finland.

Hannes Kantelius från svenska Arbetsmiljöverket ställde frågan hur processen kan se ut för att få till stånd det efterfrågade samarbetet mellan de nordiska och baltiska myndigheter som bekämpar arbetslivskriminalitet.

– Mycket sker genom goda kontakter och personliga nätverk. Man vet vem man ska ringa. Men om den personen blir sjuk så vet man inte riktigt det. Därför är det viktigt att fortsätta bygga upp de personliga kontakterna. Viktigt är också att den politiska dragkraften vi fått i Sverige finns med hela vägen ned i kedjan, också hos cheferna på myndighetsnivå.

Att det fanns ett intresse för samarbete mellan de nordiska myndigheterna märktes inte minst vid konferensens slut. Trots att det var fredag eftermiddag och en strålande sensommardag utanför konferenslokalen i centrala Stockholm, dröjde sig deltagarna kvar ivrigt pratande över nations- och myndighetsgränser.

Finland: facket och byggindustrin i gemensam front mot grå ekonomi

I kampen mot osund konkurrens och grå ekonomi inom den finländska byggbranschen har facket och arbetsgivarsidan genomfört ett ovanligt samarbete. Samarbete över gränserna har också varit viktigt för att arbetarskyddsmyndigheterna i Finland och Estland ska nå resultat.

TEMA

06.09.2018

TEXT: MARCUS FLOMAN, FOTO CATA PORTIN

Det tar två timmar att åka från Tallinn till Helsingfors. En byggnadsarbetares medellön är 1150 euro i Estland, medan den är över 2500 euro i Finland. Inte undra på att tusentals estniska byggjobbare tagit färjan 80 kilometer norrut för att jobba i Finland under åren.

Men den stora löneskillnaden mellan länderna och det faktum att bara 7 procent av arbetstagarna är fackligt organiserade i Estland (jämfört med 74 procent i Finland) har inneburit utmaningar. För 5-6 år sedan skrev de finländska tid-

ningarna om hur estniska byggarbetare i Finland fick en avtalsvidrig lön på 2 euro i timmen. Idag är läget bättre.

Myndigheter, arbetsgivare och fack har agerat

Sedan 2015 har Södra Finlands regionförvaltningsverk, som har ansvar för arbetarskyddsinspektioner i södra Finland, intensifierat sitt samarbete med sina estniska kolleger. Samarbetet fokuserar särskilt på att se till att estniska företag som skickar arbetare till Finland betalar korrekt lön, men också övertidsersättning och semesterlön. De finska myndigheter-

na rapporterar nu till Estland om fusk eller låga löner avslöjas under inspektionerna. Estniska byggnadsinspektörer deltar också i byggnadsinspektioner på den finska sidan.

Byggsektorn i Finland lyfts ofta fram som ett gott exempel på gränsöverskridande samarbete i kampen mot lönedumpning och grå ekonomi. Både byggarbetsgivarna i Rakennusteollisuus och Byggnadsförbundet har varit aktiva i Estland.

De finska byggarbetsgivarna har arrangerat kurser för sina estniska kolleger, medan Byggnadsförbundet aktivt spridit information om löner och fackliga rättigheter på färjorna till och från Estland. Redan för tio år sedan anställde finska byggfacket ett ombud på plats i Tallinn för att informera på estniska. För några år sedan gick byggfacket ut med siffror på att över 3000 estniska byggarbetare anslutit sig till det finska facket – en del av arbetarna har bosatt sig i Finland.

Nordiska inspektörsutbyten

Ett annat exempel på ett gränsöverskridande samarbete mot osund konkurrens och grå ekonomi mellan nordiska myndigheter har förverkligats inom ramen för Nordic Undeclared Work Project.

Riku Rajamäki är överinspektör på arbetarskyddsmyndigheten södra Finlands Regionsförvaltningsverk. Han har en central roll från finländsk sida i det av EU-kommissionen finansierade projektet.

- En av de viktigaste delarna av projektet har varit ett utbytesprogram för de olika ländernas arbetarskyddsinspektörer. Vi har skickat inspektörer både till Norge och Island. Vi har senare tagit emot inspektörer från Norge och Island som bekantat sig med vårt arbete, säger han.

Under inspektörsutbytena får man perspektiv och en referenspunkt på jobbet i hemlandet. Riku Rajamäki säger att den viktigaste lärdomen de finländska myndigheterna kan dra är att få till en ordentlig nationell koordinering av arbetarskyddsarbetet.

- Enligt min mening har vi i Finland goda exempel på samarbete på lokalplanet, mellan arbetarskyddet, polis och skatteförvaltning. Det jag hoppas vi kunde bli bättre på är en nationell koordinering – att vi skapar ett slags paraply.

Rajamäki tror att Finland kunde ta intryck av Norge:

- Det system man tagit i bruk i flera norska städer verkar bra, där sex olika myndigheter arbetar samordnat i gemensamma kontor – under samma tak.

Arbetsliv i Norden skrev om den norska samordningsmodellen för tre år sedan. I de gemensamma kontoren verkar fem kontrollorgan i samarbete med polisen.

- Hos oss i Finland är kutyman mera den att om det till exempel kommer ett tips till oss på arbetarskyddet, så utreder vi ärendet och kan sedan informera polis och skatteförvalt-

ning om vår utredning. Den norska modellen verkar vettigare och det känns som ett effektivt sätt att använda resurser – att myndigheterna genast analyserar vilka myndigheter som berörs och borde vara med om utredningen.

Riku Rajamäki deltog i slutet av augusti 2018 i det svenska Arbetsmarknadsdepartementets nordisk-baltiska expertseminarium som behandlade bland annat arbetskriminalitet och osund konkurrens i arbetslivet. Också den finländska byggnadsindustrins (Rakennusteollisuus) expert inom grå ekonomi, juristen Ville Wartiovaara deltog i seminariet.

- Både samarbete och informationsutbyte över nationsgränserna och samarbete mellan arbetsmarknadens parter och myndigheter är viktigt.

Krav om synligt id-kort

När Arbetsliv i Norden talar med arbetarskyddet, arbetsgivarna och facket lyfter alla fram det särskilda med samarbetssandan inom den finländska byggbranschen. År 2007 trädde lagen om beställarens ansvar i kraft – lagen gäller även alla underleverantörer och roddes i land kraftigt påhejad av både arbetsgivare och fack.

- Vi är väldigt nöjda över att vi också nu har ett krav på att alla som vistas på en byggarbetsplats skall bära ett synligt id-kort med ett officiellt skattenummer, säger juristen Ville Wartiovaara som är den finländska byggindustrins (Rakennusteollisuus) expert inom grå ekonomi.

Riku Rajamäki bekräftar att det idag är mer sällsynt att under arbetarskyddsinspektioner hitta byggnadsarbetare på finländska byggen som inte har ett giltigt skattenummer. För tio år sedan kunde inspektionerna i södra Finland resultera i att upp till 30 procent av de som jobbade på byggarbetsplatserna saknade ett giltigt person-ID. Under de senaste åren har siffran sjunkit till under tio procent, uppger han.

Från finländska Byggnadsfacket (Rakennusliitto) säger internationella sekreteraren Nina Kreutzman, att det goda samarbetet i arbetet mot grå ekonomi har långa anor.

- Vi har ett gemensamt mål – därför samarbetar vi. Från arbetsgiversidan vill de komma åt en osund konkurrens mellan företagen. De vet vad som händer om man inte följer med vad som händer ute på byggarbetsplatserna. Och vi från den fackliga horisonten ser det som enormt viktigt att arbeta mot social dumpning, säger Kreutzman.

Samtidigt vet Kreutzman att det inte är en självklarhet i alla länder att facken och arbetsgivarna har möjlighet att samarbeta.

- Vi vet att situationen inte är den samma i många av våra grannländer. Men vi har god erfarenhet av samarbete just i den här frågan.

Arbejdsmigration til Danmark skaber frygt for øget social dumping

Danmark er en populær destination for arbejdssøgende borgere fra andre EU-lande. Fagbevægelsen frygter øget social dumping og kræver mere kontrol, men de fleste udlændinge er ansat på danske overenskomster, vurderer en ekspert.

TEMA

06.09.2018

TEKST: MARIE PREISLER

Mangel på arbejdskraft i mange sektorer på det danske arbejdsmarked betyder, at danske arbejdsgivere i stigende omfang henter arbejdskraft uden for landets grænser. Den udvikling vækker bekymring i fagbevægelsen, som frygter mere social dumping, hvis ikke kontrollen med de udenlandske ansættelser bliver øget.

Udfordringen med at imødegå social dumping på det danske arbejdsmarked har aldrig været større, vurderer dansk LO med henvisning til, at der aktuelt er et boom i antallet af udlændinge på det danske arbejdsmarked. De fleste er østeuropæere, men der arbejder også et markant større antal sydeuropæere i Danmark end tidligere. På bare fem år er antallet af portugisere, italienere og grækere i arbejde i Danmark blevet næsten fordoblet, viser tal fra Styrelsen For Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR), omtalt i en artikel i Ugebrevet A4.

Siden 2013 har de fleste sydeuropæere fundet job i ufaglærte og fysisk krævende brancher. I alt var 14.500 ud af i alt 24.500 sydeuropæere ansat inden for fag som byggeri, industri, rengøring og landbrug i perioden mellem 2017 og 2018.

LO-økonom Morten Aastrup forudser i et debatindlæg i Ugebrevet A4, at der vil arbejde endnu flere udlændinge på danske arbejdspladser de kommende år. Han forudser også, at det kan betyde en samtidig vækst i antal ansættelser til en lavere løn og ringere ansættelsesvilkår end dem, som de kollektive danske overenskomstaftaler dikterer. Derfor bør Folketinget afsætte midler til en skærpet kontrol med, om de udenlandske medarbejdere arbejder efter danske regler, mener han:

”Hvis der fortsat skal være ordnede forhold på det danske arbejdsmarked, skal myndighedernes indsats have ressourcer til at følge med det stigende behov,” skriver LO-økonomen.

Ingen klar sammenhæng

Men selvom antallet af udlændinge på det danske arbejdsmarked vokser, vil forekomsten af social dumping ikke nødvendigvis også vokse. Det fastslår Søren Kaj Andersen, centerleder på FAOS, hvor han forsker i arbejdsmigration.

- Det er uklart om det aktuelle boom i antal udlændinge på danske arbejdspladser også giver et boom i social dumping. Langt de fleste udlændinge arbejder her på vilkår, der er reguleret i overenskomstaftaler, og de fleste arbejdsgivere ved i dag godt, hvilke regler de skal overholde, når de ansætter udenlandske medarbejdere i Danmark.

Han præciserer, at social dumping ikke må forveksles med ”arbejdslivskriminalitet” – et begreb som fylder meget i den norske debat men ikke i Danmark. Det skyldes, at vores arbejdsmarked er forskellige.

- I Danmark er løn- og ansættelsesforhold i videre udstrækning end i Norge reguleret i kollektive overenskomster, ikke ved lov. En virksomhed begår derfor ikke lovbrud og bliver ikke kriminel ved at ansætte udenlandske medarbejdere på ringere vilkår end overenskomsten. Men virksomheder der praktiserer den form for social dumping kan blive trukket i arbejdsretten og blive pålagt at betale bod.

Bøder har effekt

Der har i Danmark været flere store sager om social dumping. Typisk i byggeriet og i forbindelse med store anlægsarbejder. Det har virksomhederne lært af, vurderer Søren Kaj Andersen:

- Disse sager har ofte vedrørt udenlandske medarbejdere, som var ansat midlertidigt i kortere perioder, og virksomhederne er endt med at blive pålagt at betale en efterbetaling og bod. Det har haft en forebyggende effekt. Både danske og udenlandske virksomheder ved mere om, hvad de skal leve op til, når de har udenlandske medarbejdere ansat i Danmark.

Kontrollen med social dumping er i Danmark to-strengt, forklarer Søren Kaj Andersen. Dels er der i overenskomsterne igennem de senere år kommet nye bestemmelser, der bl.a. giver mulighed for indsigt i udlændinges løn og ansættelsesvilkår. Dels foregår der en myndighedskontrol via Arbejdstilsynet, registre og skattemyndighederne. Om der er afsat ressourcer nok til myndighedskontrol vil Søren Kaj Andersen ikke vurdere:

- Det spørgsmål er genstand for en tilbagevendende politisk diskussion. I et vist omfang går bevillingerne til kontrol op og ned efter hvilken regering, der sidder. På den baggrund kan man tænke at det ville være mere hensigtsmæssigt, hvis området over tid blev prioriteret mere ensartet.

Oslomodellen leder till översiktlighet i byggbranschen

Det är en svindlande utsikt när en av byggarbetarna klättrar upp längs stegen på toppen av det nya Munchmuseet som håller på att byggas i Oslo. Museet blir inte bara ett skyltfönster för norsk kultur. Byggprojektet ska också vara ett föredöme för ordning och reda i byggbranschen.

TEMA

06.09.2018

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

När Oslomodellen presenterades för ett drygt år sedan var det just framför det nya Munchmuseet. Modellen handlar om nya standardkontrakt och regler som ska förhindra att det fuskas med skatter eller att arbetskraften utnyttjas. Samtidigt ska byggföretagen använda fler lärlingar.

- Oslo kommun ska leda an i kampen mot arbetslivskriminalitet och för ett anständigt arbetsliv, sa kommunalrådets ordförande Raymond Johansen vid presentationen.

Oslo kommun är, näst efter den norska staten, landets största upphandlare med kontrakt för 26 miljarder kronor per år. En stor del av den summan handlar om att uppföra nya byggnader och anläggningar.

- Vi kommer nu att ställa strängare krav till företagen som levererar till kommunen. Vi använder inköpsmakten och lanserar nu standardkontrakt med krav som vi hoppas blir en nationell standard för ett seriöst arbetsliv, sa Raymond Johansen.

Offensiven kom efter att bland annat den tidigare Aftenposten-journalisten Einar Haakaas i en bok kartlade de kriminella nätverk som gjort att stora delar av målarbranschen tagits över av kriminella nätverk från Albanien.

- De har arbetat på Försvarsdepartementet, Skattedirektoratet, Regeringskvarteret och en rad andra offentliga byggnader, skrev han i boken "Svartmaling".

- Det har varit många avslöjanden, där sårbar arbetskraft har utnyttjats grovt utan anständiga anställningsvillkor. Det utmanar vår norska modell och är i färd med att ändra vårt samhälle ganska dramatiskt, sa Raymond Johansen.

Även under byggandet av det nya Munchmuseet är det många byggarbetare från andra länder, som Sylwester Petrow från Polen.

Det mesta av kontrakten för Munchmuseet ingicks innan Oslomodellen lanserades. Men modellen har en lång förhistoria, berättar Jonas Bals, rådgivare på LO.

- Det började med Skienmodellen, som följdes av en rad olika modeller i städer som Oslo, Trondheim och Sarpsborg. Det viktiga är den dubbla effekten av att både hålla de oseriösa byggföretagen ute och att vända utvecklingen där vissa yrken inom byggnäringen försvinner helt, säger han.

Förhållandena är olika i olika delar av landet, vilket kan motivera att en del av reglerna varierar, som hur hög andel lärlingar det bör vara. Men ambitionen är att Oslomodellen ska bli landstäckande - och att liknande regler också ska börja användas i renhålls- och transportbranschen.

- Oslo är den del av Norge som det är svårast att få igenom en ändring. I huvudstaden var det så få som ansökte om att utbilda sig till målare att det inte upprättades en enda klas, trots att Oslo växer så det knakar. Även snickar- och murarutbildningarna är hotade.

Det stora inslaget av inhyrd arbetskraft gjorde till exempel att det bara var 19 procent av murarna i Oslo som var norska 2014. Även på det nya Munchmuseet är det mycket utländsk

arbetskraft. När vi tar hissen upp till tolfte våningen är skyltarna skrivna på norska, engelska och polska.

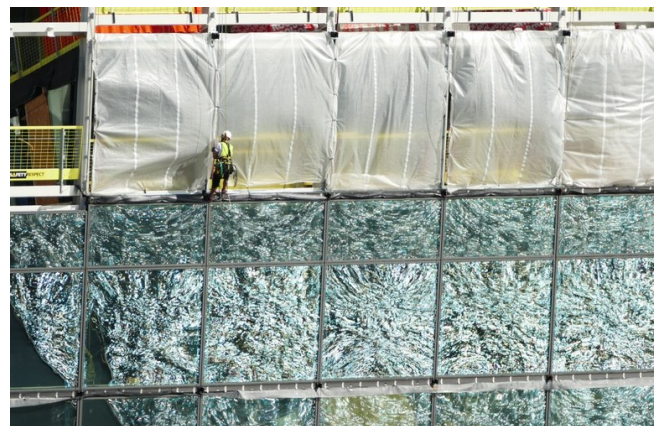
Utsikten är formidabel, men Munchmuseet ska innehålla skör konst. Edvard Munch hade flera friluftsateljéer där en del av målningarna stod ute hela vintern - i vissa fall i fyra år. Det har gjort att åldringsprocessen påskyndades. Temperatur och ljus måste därför regleras så att det håller sig inom vissa gränser som är snäva även för ett museum.

- Fuktigheten ska vara 50 procent med en variation på högst fem procentenheter och temperaturen ska vara 22 grader, med en variation på en grad upp och ned, oberoende av hur många människor som är i utställningssalarna just då, berättar Marit Enerhaug från Oslo Kulturbbygg, som visar oss runt.

Allt detta kräver specialarbetare, liksom arkitekturen av den spanska firman Estudio Herreros.

- En av de svåraste uppgifterna har varit att montera de stora glasfönstren på den del av fasaden som har en knäck framåt, säger Marit Enerhaug. Den snedställda fasaden gör att vattenbassängen framför museet speglar sig i glaset så att det ser ut som om arbetarna klättrar runt i upprört vatten.

Innan Oslomodellen kom hade byggarbetsfacket lyckats få igenom att vissa byggnader skulle kallas för "Vardeprojekt". En varde, eller röse, byggdes för i tiden på bergstoppar för att kunna sprida nyheter genom att tända ett bål.

- Oslomodellens krav ska vara införda i alla relevanta kontrakt som ingåtts sedan maj 2017. Fram till och med första halvåret 2018 handlar det om 230 kontrakt. Vissa stora projekt som nya Munchmuseet och det nya huvudbiblioteket, där kontrakten ingick innan Oslomodellen kom, har man ändå i efterkant bett verksamheterna följa bestämmelserna så långt det går, säger finansborgarrådet Robert Steen.

För entreprenören Veidekke, som fick kontraktet både för fundamentet och råbyggnaden, handlar Oslomodellen mer om att alla byggföretag nu tvingas göra det som de mest seriösa redan infört.

- Vi har 230 lärlingar inom Veidekke och införde redan för flera år sedan att det bara ska vara två led av underleverantörer, säger informationschefen Helge Dieset.

Enligt finansborgarrådet Robert Steen ställdes det 2016 krav om lärlingar i 27 procent av kommunens bygg- och anläggningskontrakt.

- Hittills i år har det ökat till 36 procent, säger han.

För att få tydligare ansvarsförhållanden ställer kommunen också kravet att det bara ska vara en underleverantör.

- Vi ställer oss helt och hållet bakom arbetet för att få mer ordning och reda i byggbranschen. De flesta av de nya reglerna är det inga problem med. Men vi är ofta tvungna att ansöka om dispensation för regeln om att det bara ska vara två led, säger Erik Økland, som är den inom Veidekke som haft mest med nya reglerna att göra - och då talar han om vanliga skolbyggnader.

- Skälet är att på vissa områden, som ventilation, kan vi beställa en anläggning från en leverantör. Men de har inga egna anställda som monterar det, utan har gett några få hantverksföretag tillstånd att göra det.

- Vi måste dokumentera att underleverantörerna är seriösa. Det medför en del extra arbete, men det går fortare efter hand, säger Erik Økland.

På Munchmuseet, är kraven mycket stränga även vad gäller miljökraven. Det byggs som ett passivhus och byggnaden ska använda mindre energi än det gamla Munchmuseet gör, trots att det är fem gånger så stort. Även det kräver fler underleverantörer.

- Men det är inte avgörande om det är ett eller två led. Det viktiga är att man inte längre har de fullständigt kaotiska underleverantörskedjorna som man hade tidigare, säger Jonas Bals.

De norska myndigheterna har under flera år prioriterat kampen mot arbetslivskriminalitet, bland annat genom samsamarbetsorgan där sex olika myndigheter sitter gemensamt. Den norska regeringen har också tagit ett initiativ om en liknande

samordning, som ett pilotförsök tillsammans med ett EU-land.

En av de åtgärder som införts på norska byggarbetsplatser är att alla måste vara registrerade. Detta följs upp med ett eget verktyg, kallat HMSREG.

- Efter att det infördes har vi sett en väldigt positiv utveckling i hur stor andel av de anställda som är registrerade. Tidigare kunde 40 procent av de som var på en byggarbetsplats vara oregistrerade, den andelen har nu sjunkit till 3 procent, säger Robert Steen.

Han påpekar att de så kallade HMS-korten som de anställda måste bära synligt är viktiga både för säkerheten och för att bekäma arbetslivskriminalitet.

- Jag tror att ett vägska i kampen mot arbetslivskriminalitet var när byggledarna själva upplevde att de kallades in till polisförhör. Det handlade inte längre om något som skedde långt ut i en leverantörskedja, säger Jonas Bals.

Stein Olav Henrichsen tar Munch inn i fremtiden

Det nye Munchmuseet ruver allerede 13 etasjer over vikingenes gamle tufter innerst i Oslofjorden. Stein Olav Henrichsen er museumsdirektøren som har tatt på seg oppgaven å lede utviklingen av denne milepælen i historien når Munchsamlingen skal flyttes og besøkstallet dobles. Hvem er han, og hva vil han? Er Munch relevant nok til å fylle det storslagne museet?

PORTRETT

06.09.2018

TEKST: BERIT KVAM, FOTO ILJA HENDEL

- Det er et veldig privilegium å få lov til å være med på denne fantastiske perioden i Munchhistorien, som er å flytte fra dette museet som ble opprettet i 1963, til det nye museet og alle mulighetene som ligger der, sier Stein Olav Henrichsen, som er godt i gang med forberedelsene til åpningen av det nye museet juni 2020.

- Jeg er grunnleggende opptatt av kunstens betydning for mennesket og samfunnsutviklingen. Nå bygger vi opp staben for det nye museet og utvikler aktiviteter som vi ikke har hatt tidligere, videreutvikler forskningen, internasjonale aktiviteter, nye metoder for formidling, digitalisering og alt som hører med. Det er en usikker og interessant tid. Kommer det 500 000 mennesker, vil bystyret bevilge de pengene vi har bedt om?

Det var selvfølgelig mange som stilte spørsmål da Henrichsen ble ansatt som direktør for Munchmuseet, for 8 år siden. «Et arrogant valg» mente en kunstprofessor, fordi han ikke hadde billedkunstfaglig bakgrunn, og ikke sto på søkerlisten. Han hadde vært musiker i 18 år, hadde satt samtidsmusikken på kartet gjennom BIT20 Ensemble, var operasjef og hadde ledet fusjonen som ble til Bergen Nasjonale Opera, og hadde allerede et stort internasjonalt nettverk. Så ble han hentet til jobben for å lede utviklingen av et nytt Munchmuseum og forberede Jubileumsutstillingen i 2013. Den ble en suksess. I 2016 var byggingen av den nye museet av politiske årsaker fem år forsinket, og Henrichsen ble ansatt for en ny periode.

Som leder ser han bakgrunnen som musiker, som en av sine styrker.

- Det å være musiker krever en enorm trening og disiplin, å være opptatt av detaljer og samtidig helheten. Du må kunne kommunisere, du må kunne samspille med andre, du må kunne følge en dirigent, tilpasse deg og du må være opptatt av kvalitet hele tiden. Det er sider ved det å være musiker som er veldig anvendbart i forhold til det å lede en institusjon. Da trenger du å kunne spille på lag. Når du sitter i orkesteret må du lytte til det de andre spiller, og du bringer din egen stemme inn i helheten sammen med 100 andre. Jeg er veldig opptatt av at vi er et kollegium, og at vi sammen finner frem til de beste løsningene, sier Henrichsen og fremhever at ledergruppa, som han selv har ansatt, fungerer godt sammen som et lag.

Vi sitter i Stockfleths kaffebar i Munchmuseet på Tøyen og titter over i butikken. Det var blant de første grepene han tok: skille ut serveringsstedet og sørge for proffe drivere av butikken og vaktholdet. I dag er det rundt tretti personer av vel hundre under Munchmuseets tak, som han ikke styrer direkte med. Det har gitt penger i kassa.

- Vi har økt egeninntjeningen fra 5 til 30 prosent på grunn av butikken og kafeen, vi tjener mer på utlån av kunstverk, vi har langt flere samarbeidspartnere enn før og vi har doblet inntektene fra billettsalget. Det gir oss mer handlingsrom til å gjøre interessante utstillinger, for det er dyrt, men vi kan også øke staben. Vi har firedoblet internasjonal aktivitet, vi

har flerdoblet forskningen, vi har over ti personer som jobber med digitalisering, som er utrolig viktig nå.

Hele Munchmuseet skal digitaliseres til glede for dem som ikke kan komme dit selv, og som et ledd i den åpenhetstenkningen Henrichsen står for. Selv er han det han kaller liebhaver når det gjelder Munch. Det finnes en hel familie av liebhavere der ute, sier han, og forteller blant annet historien om Sally Epstein i Washington:

- Det er en veldig vakker historie. Hun kom til Oslo som ung på femtitallet, og opplevde Munch. Hun tok med seg sin forlovede. Han kjøpte, like begeistret, 10 eller 12 Munchmalerier fra en samling som da var til salgs, uten at hun visste det. På hver bryllupsdag eller fødselsdag etter det fikk hun et Munchverk. Det ble grunnlaget for samlingen hennes. Nå har hun tapetsert nesten hele huset sitt i Washington med grafikk. Hun har en kjempesamling av viktige forskningsobjekter. Den samlingen går til National Gallery i Washington. Det er veldig bra, sier Stein Olav Henrichsen, som har vært hjemme der mange ganger, sett samlingen og snakket om Munch.

Sally Epstein var også tilstede på utstillingen 'Munch and Warhol' på Scandinavia House i New York.

- På et seminar i tilknytning til utstillingen fortalte fire eldre amerikanere om hvorfor de hadde bygget opp sine samlinger av Edvard Munch. De var liebhavere og ikke kunsthistorikere, som hadde levd livet sitt med Munch og hadde mye kunnskap og prominente samlinger. Det er det samme her i landet. Folk er veldig stolte av Munchsamlingene sine.

Henrichsen er tett på det meste og snakker like gjerne om det psykiske og fysiske arbeidsmiljøet som perspektivering og profilering av utstillinger og aktiviteten ellers ved Munchmuseet i dag, og utviklingen av aktivitetene ved det nye museet. Han er en nettverksbygger, og søker gjerne råd blant de ypperste.

- Da jeg kom til Munchmuseet trengte jeg rådgivere utenfor Norge. Jeg ville gå til de mest dynamiske museene i verden og bli kjent med lederne der. En av dem jeg kunne lene meg på, var Max Hollein i Frankfurt som nå leder Metropolitan Museum i New York. Så var det direktøren på Van Gogh-museet som jeg også ble god venn med og lente meg på, og det var direktøren ved Centre Pompidou, Paris, som da også ledet billedkunstseksjonen i ICOM, museenes interesseorganisasjon internasjonalt, og som nå leder vår jury for Munchprisen,

Siden har han tatt initiativet til et nettverk av en-kunstners museum, Single Artists Museums. Det er noe helt annet å drive et nasjonalmuseum enn et en-kunstners museum der man må ta vare på og forvalte én kunstner og hans livsverk, sier han.

- Det begynte med René Magritte museet, der var det også en leder som kom fra operafeltet, og hadde gjort det samme hoppet som jeg. Siden inviterte jeg Van Gogh museets leder til å være vertskap her i Oslo med meg på vårt første møte. Da kom det 10 museer.

Nå er det tretti. Da har de med de mest aktuelle en-kunstner samlinger, som både har et museum og som driver forskning.

- For meg er internasjonalisering av Munchmuseet at alle er internasjonale. At det ikke bare er jeg som leder, som er der ute. Det har vært viktig for meg. Nå skal vi for eksempel ha et nettverk der kommunikasjonsdirektørene møter, neste gang er det sjefskuratorene. Sjefen for Prosjekt – og planavdelingen reiser til Van Gogh museet for å snakke med deres sjef for prosjekt- og plan for å høre hvordan de jobber. Neste måned reiser hele ledergruppen til Brussel for å ha felles ledermøte med Bozar, en av Belgias største kulturinstitusjoner.

Han har selv jevnlige møter med Munchmuseets rundt hundre samarbeidsparter i inn – og utland, og er tilstede ved alle utstillingsåpninger rundt i verden.

- Nå, for eksempel, skal jeg til London for å diskutere utstillingen neste år ved British Museum, så skal jeg tilbake i vår og være med på åpningen av en stor utstilling med grafiske trykk. Så er det Japan, Tokyo, i høst, det tar fort 4-5 dager for det er flere åpninger og akademiske festivaler, det er mid-dager, og vi skal ta vare på deres sponsorer.

- Jeg deltar ganske mye i kunst- og kulturpolitikken i Norge og i EU, som jeg alltid har vært interessert i. Det å drive Munchmuseet på Tøyen handler om budsjetter og økonomi, snakke med politikere, snakke med medarbeidere. Her er det full aktivitet.

Dessuten driver museet kunstprogrammet Munch i bevegelse i samarbeid med aktører innen samtidskunst. Tiden

frem til flyttingen brukes blant annet til å prøve ut nye idéer. En sånn idé er +Munch der verker av Edvard Munch stilles ut sammen med verker av en samtidskunstner eller en internasjonal størrelse. Denne nye måten å vise frem Munch på har ført til en syvdobling av det lokale publikumet siden jubileumsutstillingen i 2013, som også var en suksess.

Men paradigmeskiftet kom likevel med utstillingen «Det moderne øye» som åpnet september 2011 på Centre Pompidou. Den ble kuratert og organisert av Centre Pompidou i samarbeid med Munchmuseet, og gikk videre til Schirn Kunsthalle i Frankfurt og Tate Modern i London før den kom til Munchmuseet i Oslo i oktober 2012.

- Det var en utstilling som fokuserte på Edvard Munch og foto, og den sene produksjonen som man ikke hadde sett så mye før. At den så gikk til Frankfurt, og at de ville ha den i London, har vært en viktig del av det å få Munch ut i verden med nye perspektiver. Jeg tror museumsledere fra hele verden dro til Paris for å se utstillingen, og hvis ikke til Paris et annet sted.

Henrichsen er opptatt av presse, og å profilere Munchmuseet Oslo Norge, ikke bare Edvard Munch.

- I jubileumsåret var det 31000 oppslag om Edvard Munch. 24 prosent nevnte Oslo. Så det er en enorm kraft i den oppmerksomheten.

60 prosent av Norges befolkning bruker ikke kunsttilbudet. Når det gjelder museer er det 65 prosent som ikke har vært på et museum siste året. Den utfordringen vil Stein Olav Henriksen gjøre noe med. Da er nabolaget med Deichman bibliotek og Operaen tett på viktige partnere.

- Det er veldig viktig for meg å skape kunstinteresse. Jeg mener at det er vårt problem at vi ikke når flere. Vi må nå flere fordi det er viktig.

På Munchmuseet har et nytt grep for å skape oppmerksomhet vært å sette Munch sammen med en annen kunstner:

- Vi fikk jo en kick off med den første av + utstillingene der den norske samtidskunstneren Bjarne Melgaard ble stilt ut

sammen med Edvard Munch. Da fikk vi opp viktige problemstillinger, også blant barn. Det kom dobbelt så mange barn som ellers. Viktige tema ble tatt opp til diskusjon: om åpenhet, seksualitet, homofili og pedofili. Vi deltok i diskusjoner, svarte på spørsmål og laget debattserier. Så den utstillingen var veldig engasjerende. En pedofil sto frem i pressen og sa at han ikke hadde noen å snakke med. Det kom frem at gutter også kan være utsatt for seksuelle overgrep. Det var en utstilling som brakte frem mange viktige tema.

- Migrasjon har vært tema. Vi har invitert inn mange flerkulturelle kunstnere til å være med på Munchmuseet i bevegelse.

Vendepunktet i utviklingen mener han kom da de bestemte seg for åpne museet for omverdenen, slippe samfunnet inn. Det ble en holdningsendring og ga et nytt perspektiv der publikum sto i sentrum:

- Vi bestemte oss for å være med å sette dagsorden for hele samfunnsutviklingen. Vi skal ikke bare kommunisere med våre venner på universitetet og Nasjonalmuseet som også er kuratorer og kunsthistorikere, og som vil ha forskningsbaserte dyptgående perspektiver. Vi må kommunisere med dem vi kan nå, for å skape kunstinteresse.

Et besøkstall på rundt 500 000 i året er mer enn en dobling av besøkstallet som 2017 var vel 200 000. Med åpningstid fra 10-22 betyr det at museet må kunne lokke til seg besøkende på dag- og kveldstid.

- Nordmenn er ikke vant til å gå på museum på kvelden. Da må vi ha konserter og forestillinger og ting som foregår på kveldstid. Vi skal holde spisestedene våre åpne.

Direktøren deltar i alle prosesser. Det er alt fra hvordan restauranter og serveringssteder skal være, hvordan utstillingene skal profileres og perspektiveres, til hvordan de skal bygge et sideprogram.

- Vi jobber med wayfindings, hvordan folk skal ta seg frem i bygningen, samarbeider med selskapet North fra London om en ny visuell profil. Vi jobber med serveringstilbudet på Munchmuseet og aktivitetstilbudet, vi skal også drive utleie av aktiviteter og arenaer til folk som vil ha med seg gjester.

- Vi kommer til å videreutvikle samarbeidet med våre partnere, som Oslofilharmonien, Operaen og Øyafestivalen, og fylle museet med innhold som ikke bare er våre egne tanker og ideer og perspektiver, men invitere folk inn og gjøre museet attraktivt og relevant.

Drømmen nå er at det nye museet skal åpne for en helt ny interesse for kunst og for Munch:

- Jeg mener at kunst gir et bedre liv. Ikke bare billedkunst, men all kunst. Kunst er en samling av menneskers totale produksjon av refleksjon, historie, perspektiver og dokumentasjon. Hvis du ikke er i inngrep med det så blir livet fattigere.

- Men hvis jeg skal tenke større og i forhold til den brytningstiden vi er oppe i nå, hvor demokratiet er under press, sannheten er under press, og vi får en ny form for populisme, så er drømmen at man skal klare å sette kunsten enda dypere inn i sentrum av samfunnsutviklingen og at kunsten kan bety mye mer for mange mennesker enn dem vi når i dag. Alle kunstformene. Jeg elsker opera, musikk, men det er så mye her vi kan skape og bidra positivt med.

- Jeg ønsker at alle mennesker får et forhold til kunst, hvis jeg skal tenke stort og helt uten grenser. Det har vært mitt liv. Det har vært et fantastisk liv. Nå er jeg over seksti, Jeg begynte å spille da jeg var ni år, jeg begynte på konservatoriet da jeg var 13. Jeg er veldig opptatt av litteratur. Jeg har gått på utstillinger. Kunst har vært en viktig del for meg i mitt liv, og det er det også blitt for barna mine. Jeg ser hva det skaper av muligheter, gir refleksjoner, perspektiver, kunnskap om deg selv, innsikt. Det er utrolig viktig. Jeg skulle ønske at jeg kunne bringe det ut til alle de andre. Særlig de som ikke har de mulighetene nå. Så det er en drøm.

Kvinne på topp i Norden

Paula Lehtomäki fra Finland blir ny generalsekretær i Nordisk ministerråd. Hun ble utnevnt 5. september av De nordiske samarbeidsministrene under Sveriges og Margot Wallströms ledelse. Lehtomäki tiltrer jobben i mars 2019.

NYHET

06.09.2018

TEKST: BERIT KVAM, FOTO: LAURA KOTILA, STATSRADETS KANSLI

Paula Lehtomäki er i dag statssekretær ved statsministerens kontor i Finland. Hun har en lang karriere i finsk politikk:

Hun startet i lokalpolitikken da hun ble innvalgt til bystyret i hjembyen Kuhmo i 1996. I 1999 ble hun valgt til Finlands riksdag, der hun var medlem i 16 år, og var medlem av Nordisk Råd hele perioden.

Paula Lehtomäki er medlem av Senterpartiet, og har innehatt flere ministerposter. I 2003 ble hun utnevnt til handels- og utviklingsminister i Senterpartiets Matti Vanhanens første regjering og var fra 2007 til 2011 miljøminister i Matti Vanhanens andre regjering.

Hun er ifølge Wikipedia trebarns mor og ivrig skigåer.

- Det nordiske samarbeidet oppleves som stadig mer betydningsfullt. Både for meg personlig og for Finland er Norden den mest naturlige familien i en usikker fremtid, sier Paula Lehtomäki til nettstedet norden.org.

- Som forkjemper for feministisk utenrikspolitikk er jeg stolt over at Paula Lehtomäki er den første kvinnen som utnevnes til generalsekretær i Nordisk ministerråd, sier samarbeidsminister Margot Wallström som under Sveriges formannskap i 2018 leder ministermøtet.

Paula Lehtomäki etterfølger generalsekretær Dagfinn Høybråten når hans mandatperiode utløper i mars neste år.

Villkoren för vägtransporter splittrar Europa i öst och väst

Lastbilsförarna offrades för att få en enighet inom EU när ändringarna i utstationeringsdirektivet klubbades igenom i början av sommaren.

NYHET

06.09.2018

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: GIRTEKA

- Enligt kommissionen är förhållandena inom vägtransportbranschen så speciella att det behövs särskilda utstationeringsregler där, skriver EU&Arbetsrätt.

Utstationeringsdirektivet ska göra det möjligt att kräva samma lön för en utländsk arbetstagare som för en inhemsk, när ett företag skickar ut arbetare till ett annat land inom EU. Tidigare har utländska arbetstagare bara garanterats att de ska få minimilönen. Det har inneburit att två personer som utför samma jobb på en arbetsplats kan få olika löner. Dessutom har det varit olika regler för hur resor, kost och logi ska kompenseras.

De nordiska länderna har varit pådrivare för att ändra utstationeringsdirektivet. EU:s ministerråd till sist nådde en

kompromiss den 21 juni. Direktivet ska vara genomfört i medlemsstaterna två år efter att det trätt i kraft.

Lastbilsförarna blev, trots 27 månaders förhandlingar om direktivet, uteslutna från de nya reglerna.

- Lastbilsförarna är inte motorvägarnas nomader, protesterade det europeiska fackförbundet för transportarbetare, ETF, som kräver bättre arbetsvillkor i näringen.

- Förare som kör internationella vägtransporter kommer att fortsätta omfattas av dagens direktiv ända till dess att parlamentet och ministerrådet har nått en kompromiss om specialregler för dessa, skriver EU&Arbetsrätt.

Snabb tillväxt i Litauen

Det litauiska företaget Girteka Logistics är ett av Europas största transportföretag. Till skillnad från många andra transportföretag anställer de alla sina chaufförer. I ett pressmeddelande skriver Girteka att antalet lastbilsförare har ökat från 8000 i början av året, till 10 000 den 6 augusti i år.

Företaget har som mål att ha 10 000 lastbilar och 20 000 anställda år 2021. År 2017 beställde Girteka 2 000 nya lastbilar från Volvo i en av de största order företaget har fått.

- Europeiska företag har en stor utmaning på grund av bristen på lastbilsförare. Det uppskattas att 20 procent av alla tyska lastbilar står stilla på grund av den bristen, skriver Girteka.

I många europeiska länder uppfattar transportnäringen Girteka som ett hot. "Girteka är den litauiska transportören som norska transportörer älskar att hata" skrev branschtidningen Logistikk & Ledelse tidigare i år.

Genom möjligheten till cabotage har företaget möjlighet att konkurrerar även på trafik inom ett annat land än hemlandet.

Lönen baserad på lokala villkor

När Girtekas chaufförer arbetar utanför Litauen får de lön baserad på villkoren i de land de arbetar.

- De som kör i Ryssland eller mellan Ryssland och Tyskland har en lön. Den följer marknaden de kör på. De är mycket hemma och ser sin familj ofta. Så har vi de som kör söderut i Europa. Det ser familjen mer sällan. Så har vi de som kör i Norden. Till exempel Sverige och Finland. De ligger ännu högre. Vi talar då om runt 2 000 euro netto efter skatt, säger Girtekas informationschef Kristian Kaas Mortensen, till Logistikk & Ledelse.

- Till sist har vi de som kör treaxlade dragvagnar i Nordnorge. De är på lönetoppen och har mer än 3 000 euro efter skatt i månaden.

För att arbeta i Norge måste chaufförerna ta en speciell kurs, men de får då en lön som är tre gånger högre än vad de hade fått i Litauen.

Med så stora skillnader i löner har vägtransporter blivit en het fråga i EU, som splittrar öst och väst. Företag från länder med låga löner anklagas ofta för social dumpning av de inhemska transportörerna.

Blir del av större paket om transporter

Villkoren för lastbilsförarna ska nu samordnas med de förhandlingar som pågår om EU Mobility Package, eller vägpaketet, som det brukar kallas på svenska. Där ska bland annat reglerna för cabotage (hur mycket en utländsk transportör får köra i ett annat EU-land) skärpas. Enligt EU-kommissionens förslag ska ett utländskt transportföretag få stan-

na högst 48 timmar och inte återvända förrän tidigast om sju dagar.

Transportindustrin har varit emot att lastbilsförare skulle omfattas av utstationeringsdirektivet och krävt att branschen ska regleras genom en egen lag, eftersom den är så speciell.

Vägtransporter i EU sysselsätter nästan 11 miljoner människor direkt, ungefär fem procent av EU:s sysselsättning. Vägtransporterna står för hälften av all godstransport inom EU.

OECD: Island tjänar mer på turismen än fisket

Turismen på Island har blivit Islands största näring och viktigaste inkomstkälla med 8,4 procent av BNP, enligt rapporten OECD Tourism Trends and Policies 2018. Bara i Spanien, Portugal och Mexiko står turismen för en större andel av BNP än på Island. 14 procent av arbetskraften på Island jobbar inom turismen.

NYHET

06.09.2018

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR

Turismen på Island har årligen ökat med i genomsnitt en fjärdedel de senaste åren. Tillväxten har gett ett överskott i utrikeshandeln, nya företag har grundats och tusentals arbetsplatser har skapats. Turismen står nuförtiden för den största exporten. Den ger 39 procent av de totala intäkterna i utländsk valuta under 2016 eller mer än både fiskerinäringen och aluminiumindustrin tillsammans.

Islands befolkning är bara 350 000, men varje år besöker cirka två och en halv miljon turister ön. De flesta kommer från USA, Storbritannien och Tyskland. USA, Storbritannien och Kina står för den största tillväxten.

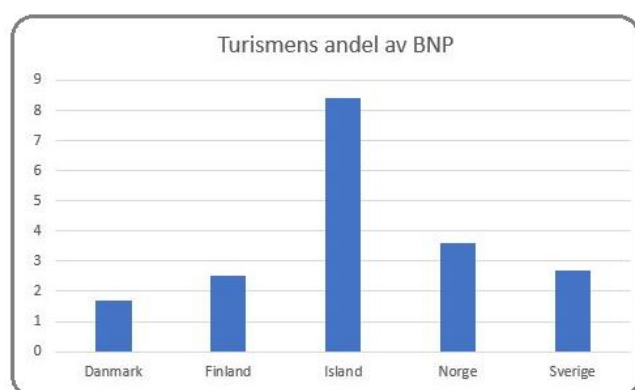
OECD:s statistik är från 2016, sedan dess har antalet turister som kommer till ön ökat ytterligare. Antalet är en femtedel av dem som kommer till Danmark och Sverige. Källa: OECD

Edward J. Huijbens, professor vid Akureyri universitet, är inte förvånad. Han säger att rapporten visar det som man väntat sig. Turismen har ökat snabbt på Island; sedan 2010 har kurvan pekat brant uppåt. Han menar att Island egentligen inte gjort någonting för att det skulle bli så.

Turisterna kom oväntat

- Det bara hände. Plötsligt började folk strömma till Island. Landet har nu blivit ett turistland. Det måste alla inse, säger han.

Makthavarna på Island har fått nya utmaningar enligt OECD-rapporten. Den största utmaningen är att maximera vinsterna från turismen samtidigt som man skyddar det som turistintresset bygger på. Den snabba tillväxten har gjort att trycket på naturen, infrastrukturen och samhället ökat.

Mätt i turismens andel av bnp slår emellertid Island de övriga nordiska länderna med hästlängder. Källa: OECD

Huijbens berättar att Island inte har förberett sig för den stora folkströmmen. Men nu när tillväxten blir lite långsammare får Island möjligheten att bygga upp infrastrukturen för turismen, planera strategin, investera och organisera, säger han.

- Vi borde ha gjort det tidigare men nu måste vi i varje fall göra det, fortsätter han.

Han menar att Island nu måste fatta grundläggande beslut om markanvändning, upprätta fler nationalparker och fatta andra stora beslut som rör turistlandet Islands behov och intressen.

- Ska vi förstärka infrastrukturen i enlighet med Island som turistland? Eller ska vi lita på att vi har turen på vår sida, att allting blir ok och att våra utländska gäster fortsätter komma till Island? säger professor Edward J. Huijbens.